

Flygfoto över Orsa centrum, med Orsasjön i bakgrunden. Foto Kola Productions.

BID-Orsa centrum – affärsplan 2017

Sammanställd av Joakim Larsson, BID-projektledare Orsa kommun

Innehållsförteckning

1. Om BID-Orsa centrum	3
2. Intressenter	4
3. Orsa centrums historik	4
4. Kommersiellt utbud och verksamheter	5
Evenemang, aktiviteter och friluftsutbud	6
5. Marknaden och marknadsutmaningar	7
Lokalbefolkningen i Orsa	8
Turisterna	8
E-handel	10
Marknad och nuläge för fastigheter och lokaler	10
6. Område för område	11
Kluster 1: Kyrkogatan och norra delen av Järnvägsgatan	11
Kluster 2: Frelins Gränd, baksidan mot Järnvägsgatan, Kung Gustavs väg och Slipstenstorget	11
Kluster 3: Gröna Torget	13
Kluster 4: Södra delen av Kaplansgatan	13
7. Övrigt om nuläget för Orsa centrum	13
Kollektivtrafik	14
Skyltning och information	14
Renhållning, ordning och säkerhet	15
8. Vision för BID-Orsa centrum	16
9. Målsättningar och insatser	17
Mål 1: Förstärkt och förtydligad identitet för centrum	17
Mål 2: Vackrare centrum- och minskad upplevelse av förfall	17
Mål 3: Orsa centrum är en attraktiv plats att verka på	18
Ökad aktivitet i centrum som output	18
10. Organisation av BID-Orsa centrum	19
11. Övriga insatser	20
12. Finansiering av BID-Orsa centrum	21
13. Risker för BID-Orsa centrum	22
14. Organisationer som deltagit i arbetet med BID-Orsa centrum	23
15. Kontaktuppgifter	24

1. Om BID och BID-Orsa centrum

Orsa kommun är en av fem svenska inlandskommuner som under åren 2016-2018 deltar i ett pilotprojekt för att utveckla en svensk BID-modell. Arbetet genomförs inom Interregprojektet Scandinavian Heartland som ägs av Länsstyrelsen i Dalarna och Fjellregionen i Norge. Projektet arbetar med innovationsmodeller och BID-utvecklingen är en av dessa. Akronymen BID står för *Business Improvement District* – en internationellt beprövad metod för platsutveckling. Orsa har valt att tillämpa metoden för centrumutveckling, med visionen om att skapa en attraktiv stadskärna, se stycke 8.

Vid projektstarten i februari 2016 samlade kommunens näringslivskontor ett fyrtiotal deltagare och därefter genomförde projektet en första nulägesanalys. En del i BID-metodiken är att göra löpande uppföljningar och nya versioner av nulägesanalysen, för att kunna påvisa förändringar.

Projektet har organiserat stadsvandringar, arbetat med frågebatterier, studerat utländska BID-projekt, genomfört intervjuer och inhämtat skriftligt referensmaterial om Orsa centrum.

De fem kommuner som gör BID-projekt har extern hjälp av organisationen Svenska Stadskärnor, som är konsulter i projektet.

BID-utveckling innebär att definiera ett avgränsat område där man strävar efter högsta möjliga engagemang, och områdets gränser kan följaktligen justeras utifrån detta. BID-Orsa Centrum omfattar i nuläget ett område om ca 8ha inom Moravägen, Kaplansgatan, Kyrkogatan och Järnvägsgatan, se bild 1.

Bild 1: Nuvarande geografiska avgränsning för BID-Orsa centrum (markerat i rött).

2. Intressenter

Ett typisk tillvägagångsätt inom BID är att bygga trepartskap mellan offentlighet, fastighetsägare och företag/organisationer som driver verksamheter. BID-Orsa centrum försöker tillämpa detta och affärsplanen riktar sig till dessa tre intressentkategorier.

Orsa kommuns engagemang i projektet beslutas på politisk nivå. Kommunen har i nuläget en huvudroll, som lokal projektägare, projektledare och huvudfinansiär, se projektorganisation stycke 10.

Inom gränserna för BID-Orsa centrum finns ca. 70 st. verksamheter, varav ca 30 st. har varit engagerade i BID-projektet, se bilaga 1. Orsa saknar en aktiv handlarförening, vilket är en brist eftersom en sådan organisation skulle ha varit en självklar part i centrumkärnans utveckling. BID innebär nya möjligheter för näringsidkare och andra verksamhetsinnehavare för utveckling av utbudet och upplevelsen av centrum. Fastighetsbolagens engagemang i BID är av yttersta betydelse. De har mycket att vinna eftersom BID-utveckling ökar värdet på lokaler och fastigheter. Bland BID-Orsa centrums deltagande intressenter finns det kommunala fastighetsbolaget Orsabostäder, OBAB, som är den största enskilda fastighetsägare i Orsa centrum. Bland övriga fastighetsägare finns många små bolag och privatpersoner och BID-Orsa centrum har en utmaning i att öka deras insikter om vad aktiv BID medverkan kan ge.

3. Orsa centrums historik

För att förstå nuläget för Orsa centrum behöver vi se tillbaka åtminstone till slutet av 1800-talet.

Den nuvarande centrumkärnan i Orsa har en rik historia, som finns dokumenterad t.ex. i årsboken *Orsa- Ett sekel i centrum* (Bäckman 2004).

I juli år 1901 ödelades stora delar av dåvarande Orsa centrum i en storbrand, där kyrkan var en av de få byggnader som klarade sig. Storbranden är förklaringen till att de centrala delarna av Orsa inte ser ut som en traditionell dalaby. Vid återuppbyggnaden förlades centrumkärnan mot järnvägen som hade öppnat för trafik år 1892. Orsa fick en ekonomisk guldålder runt sekelskiftet och de första årtiondena under 1900-talet och efter nya Järnvägsgatan uppfördes ett flertal magnifika byggnader, exempelvis Orsa Stadshotell, lokstallarna och "August Larsson-huset", se bild 2.

Stadsbilden i Orsa bär än idag tydliga inslag från 1900-talets tidiga industri- och järnvägsepok.

Bild 2: Järnvägsgatan år 2016, med "August-Larssonhuset". Foto Joakim Larsson.

Bild 3: Järnvägsgatan från 1930-talet. Foto Orsa bildarkiv.

Tidsperioden femtiotal till slutet av sjuttioalet är också omskriven som goda tider i Orsa och många affärsbyggnader i centrum har sitt ursprung från denna epok, se stycke 6.

Från 60- till 80-talet genomfördes hårdhänta omdaningar i stadsbilden. Orsa fick sitt Domus-hus i tegel år 1961. Affärshusen kring Gröna Torget kom till på 70-talet, liksom den funktionella utbyggnaden av Stadshotellet. I början av 80-talet revs delar av den gamla bebyggelsen efter Järnvägsgatan för att ge plats för gågatan Frelins Gränd, se stycke 6. År 2014 genomfördes ett renoveringsprojekt för Orsa centrum som hade sin tonvikt på utformning av gator och trafik. En av förändringarna var att delar av Järnvägsgatan och Kung Gustavs väg byggdes om till gångfartsområde.

Med den intressanta historia som Orsa centrum har är det slående hur sparsamt den är berättad i det offentliga rummet och bland allmänheten, och ett av delprojekten i BID-Orsa centrum är att ändra på detta, se stycke 9.

4. Kommersiellt utbud och verksamheter

Turismen har förbättrat ortens handelsunderlag, vilket märks i centrum genom en relativt stark dagligvaruhandel. Orsa kommuns försäljningsindex för dagligvaror låg på 104 år 2015 (Källa HUI 2017), och siffran har varit stabil de senaste åren. Utvecklingen för sällanköpshandeln i Orsa kommun har dock varit nedåtgående och för år 2015 sjönk sällanköpsindex till 14, se bild 6.

I nuläget finns ca 70 st. verksamheter inom BID-Orsa centrum varav 5 st. dagligvarubutiker, ca 12 st. butiker med inriktning mot sällanköpshandel, 7 st. verksamheter med inriktning hotell & restaurang och ca 23 st. serviceverksamheter. Till kategorin övrigt räknas kommunala verksamheter, kyrkliga verksamheter, föreningsverksamhet och kontor. Orsa centrum har få franchisebutiker och kedjor, men det finns flera små specialbutiker, t.ex en saluhall, en orientalisk livsmedelsbutik och en av landet största musikaffärer. Många butiker stärker sin konkurrenskraft genom att erbjuda hög service och fackmannakunskaper. Inom Orsa centrum finns allmän kommunal service med kulturhus, kommunal fritidsverksamhet, turistbyrå, kommunal bostadsförmedling och 2st. offentliga toaletter. På Dalagatan finns delar av den kommunala förvaltningen, bl. a. näringslivskontor och stadsbyggnadskontor.

Det finns en uttagsautomat i Orsa centrum och en bank, Handelsbanken, med fysiskt kontor.

- Dagligvarubutiker: 5st. (4st. 160830).
- Sällanköpsbutiker: 12st. (13st. 160830).
- Serviceverksamheter: 23st. (22 st. 160830).
- Serveringsställen: 6st. varav fyra med stadigvarande alkoholtillstånd (oförändrat sedan 160830).

Bild 4: Saluhallen i Orsa öppnade år 2014.
Foto: Kola Productions.

Bild 5: Ezel livsmedel öppnade i oktober år 2016.
Foto Joakim Larsson.

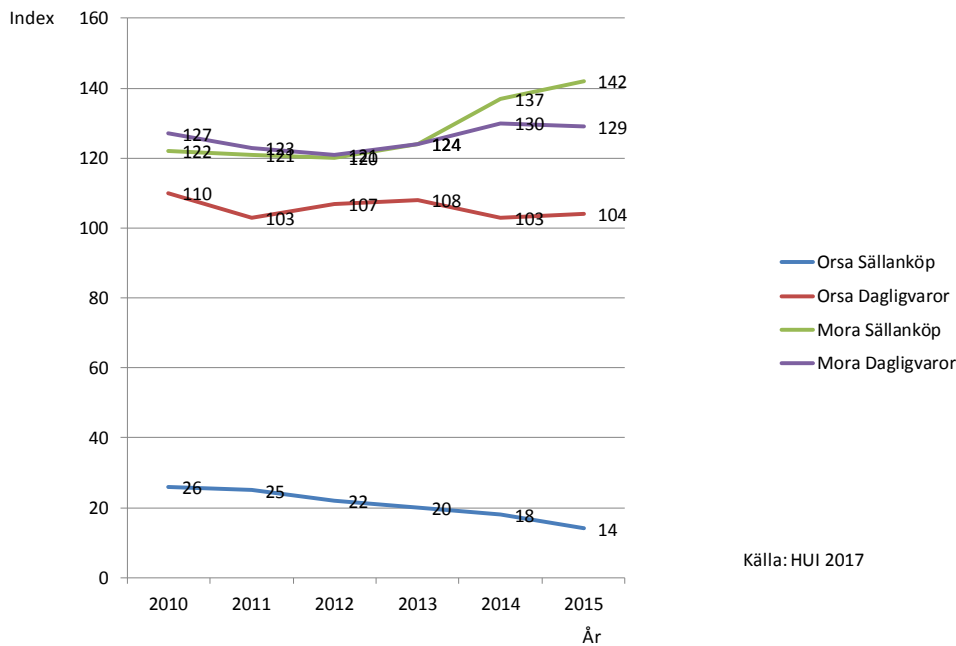

Bild 6: Utvecklingen för handeln i Orsa Vs. Mora.

Evenemang, aktiviteter och friluftsutbud

Evenemang har en viktig funktion genom att mobilisera och attrahera lokala och regionala besökare och genom att skapa reseanledningar. Gatumusikfestivalen Orsayran i Orsa centrum är numera riksbekant. Den infaller under fem onsdagar i juli och augusti och drar årligen ca 30 000 besökare. Bland de årliga evenemangen finns också "Gammeldags marknad" i augusti och Vår- och Höstmarknad. Evenemangen i Orsa centrum riktar sig till privata besökare och är beroende av lediga dagar och bra väder. Under vintersäsongen är det ont om regelbundna evenemang i centrum.

Bild 7: Musikerna anfaller på Orsayran.
Foto: Kola Productions.

Bild 8: "Svenske Kocken" jammar på Orsayran.
Foto: Kola Productions.

I Orsa centrum finns en välbevarad biograf, Röda Kvarn, från år 1902. Den drivs i ideell regi och visar film och direktsänd opera från Metropolitan.

Friluftsbudet i centrum består av en boulebana, ett utegym och två barnlekplatser, vilket kan tyckas vara begränsat sett utifrån ortens rykte som friluftskommun, se stycke 5.

Kvälls- och nattlivet är också begränsat. Restaurangerna stänger senast 01:00, även under högsäsong.

5. Marknaden och marknadsutmaningar

År 1980 gjordes en större trafikomläggning i Orsa då genomfartstrafiken på Inlandsvägen E45 flyttades ut ur stadskärnan och fick en ny dragning 500 meter öster om centrum.

Några av ortens omsättningsmässigt största butiker ligger utanför centrum och vid E45-rondellen finns några av de butiker som drar nytta av synligheten och tillgängligheten från genomfartstrafiken.

Stadskärnan i Orsa har däremot hamnat i ett bakvatten från ortens trafikflöden, se bild 9.

Huvuddelen av turismtrafikflödet mot Orsa camping och Grönklitt och en stor del av det lokala trafikflödet mot de västra delarna av Orsa kommer från E45 och går därefter via Kaplansgatan intill och förbi centrumkärnan. Ett problem som påpekats i BID-projektets stadsvandringar är att Orsa centrum vänder baksidan mot detta trafikflöde.

Trafikanter som passerar centrum får i förgrunden se det söndervittrade stadshotellet, Coop-butikens baksida och en parkering med kommunala återvinningskärl, se bild 10 och 11.

Coop, Saluhallen, Kaffestugan och restaurang Byrackarn är bland de få kommersiella verksamheter i centrum som är synliga för genomfartstrafiken. Kommunen har i någon mån försökt kompensera för detta genom att informera om ortens utbud på informationstavlor och i andra kommunala kanaler.

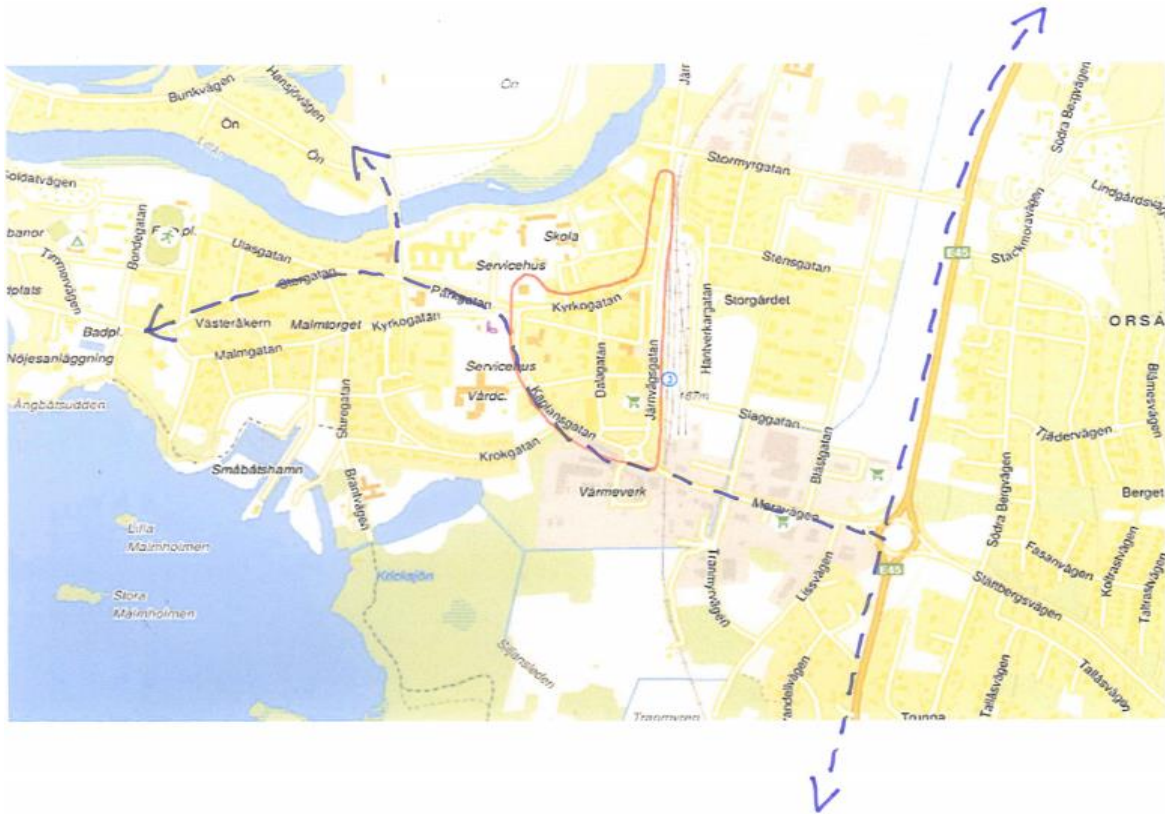

Bild 9: Huvudtrafikflöden (streckat) förbi Orsa centrum och BID-området.

Bild 10: Coops baksida mot genomfartstrafiken.
Foto: Joakim Larsson.

Bild 11: Infartsrondell, med Orsa Stadshotell till höger.
Foto: Joakim Larsson.

Lokalbefolkningen i Orsa

Orsa kommun hade 6900 innevånare i mars år 2017, vilket är en ökning om ca. 100 personer på tolv månader. Lokalbefolkningen utgör huvuddelen av marknadsunderlaget för verksamheter i centrum och deras konsumtion är mer oberoende av årstider och säsonger.

Ur regional- och marknadssynpunkt har Orsa dock en roll som sekundärt centrum och pendlingskommun. En stor del av befolkningen dagpendlar till- och förlägger en del av sin konsumtion i andra kommuner med mer utvecklat utbud och det gäller speciellt grannkommunen Mora, vars största externa handelscentrum ligger lättillgängligt för pendelflödet från Orsa. Under tidsperioden 2010-2015 ökade Moras handelsindex med lika mycket som Orsas handelsindex minskade, se bild 6.

Vid invigningen av centrumrenoveringen år 2014 fick lokalbefolkningen lämna utvecklingsförslag för centrum och det efterfrågades bl. a. mer aktiviteter och ökat handelsutbud i centrum.

De nyanlända familjerna i Orsa har bidragit till befolkningsnettot och ökat efterfrågan på varor och tjänster. Under 2016 har vi sett att de också bidrar till nyetableringar av kommersiella verksamheter i centrum, se bild 5.

Stadskärnan innehåller också bostäder, och BID-Orsa centrum behöver beakta att de boende i området kan ha specifika synpunkter som rör utvecklingen av centrum.

Turisterna

De senaste åren har turismen varit den snabbast växande näringen i Orsa och år 2015 hade kommunen närmare 500 000 turistiska övernattningar, Källa: Resurs AB 2015.

Grönklittsgruppen, som har sitt säte i Orsa, är idag Orsa kommuns största företag och i Orsa driver de anläggningarna Orsa camping, Orsa Rovdjurspark och Orsa Grönklitt. Grönklittsgruppen privatiserades år 2005 efter en bakgrund som kommunal fritidsverksamhet och därefter har företaget agerat draglok för turismnäringen. Sommarturister och speciellt campingturister utgör en stor andel, där typbesökaren är en barnfamilj med husvagn. Under senare åren har andelen utländska turister ökat, särskilt norska turister som utmärker sig med hög efterfrågan på dagligvaror. Turismen förstärker besöksunderlaget för verksamheter i centrum, men de största turismanläggningarna, Orsa camping och Grönklitt, ligger 1km respektive 15 km från stadskärnan och det är inte självklart att all turism ger besök och handel i centrum.

Till målgruppen turister räknas också följande undergrupper:

- Resenärer som stannar i Orsa på väg till ett annat resmål.
- Turister i närliggande kommuner, som är potentiella besökare till Orsa.
- Hemvändare och fritidshusägare.

BID-Orsa centrum kan främja evenemang och aktiviteter i centrum som en effektiv strategi för att mobilisera och dra turister till centrum.

År 2014 genomförde destinationsbolaget Siljan Turism en imageundersökning som visade att svenska folket spontant associerar Orsa med spelmän, Kalle Moraeus, Grönklitts anläggningar, camping och rovdjur, se bild 12. Dessa associationer kan definieras som Orsas externa image och Orsa förstärker gärna denna image i sin marknadsföring. Det är ont om undersökningar som visar hur besökare uppfattar det mänskliga bemötandet från handeln lokalt. BID-arbetsgrupperna tror att det är varierande och till stora delar personberoende. En marknadsundersökning som näringslivskontoret genomförde år 2014 visade klagomål från turister när det gäller butiksutbud, restaurangutbud och öppettider. Öppettiderna i Orsa centrum är inte synkroniserade och många butiker har lunchstängt och begränsat öppethållande under helger. Det finns således något gap mellan de positiva förväntningar som besökare verkar ha av Orsa och den upplevelse som de eventuellt får när de kommer till Orsa centrum. Orsayran och musikaffären Hellzephyrs musik påminner om att man är i en musikkommun, men i övrigt är det lite som levererar mot de positiva förväntningar och den extern image som Orsa har. Det är brist på yttre attribut som påminner om att man är i Kalle Moraeus hemstad. Vid korsningen Kyrkogatan/Kaplansgatan kan man hitta en gatuskylt med namnet Moraeparken, se bild 13. Parken är uppkallad efter musikantfamiljen Moraeus, som haft en avgörande betydelse för Orsas utveckling- och profil som musikkommun. Den utlösande händelsen för namngivningen var Kalle Moraeus förstapris i Svt-tävlingen Körslaget år 2010. Men det väntar fortfarande på att bli berättat i parken.

Bild 12: Svenska folkets associationer för Orsa. Källa Siljan Turism AB.

Bild 13: Moraeparken. Foto Joakim Larsson.

Bild 14: Orsayran ger ett charmerande intryck av centrum.
Foto Joakim Larsson.

Bild 15: Som vanliga dagar kan kännas livlöst.
Foto Joakim Larsson.

E-handel

Till marknadsanalysen kan nämnas näringslivets delade syn på e-handel.

Vissa näringsidkare ser det som ett konkurrensproblem medan andra har funnit nya marknader och fått ökad omsättning tack vare e-handel. Ett exempel på det senare är Orsa fiskecenter, vars omsättning till ca. 60% består av e-handel.

Marknad och nuläge för fastigheter och lokaler

Orsa kommun bidrar till att marknadsföra kommunens kommersiella fastigheter genom att tillhandahålla den webbaserade marknadsplatsen www.objektivision.se

Orsabostäder rapporterade år 2016 att hyresnivåerna för kontors- och butikslokaler i centrum låg inom intervallet 350-500kr/kvm/år för lokaler utan extra service. Företag som väljer kontorslokaler med gemensamma faciliteter får betala mer.

Antalet vakanta kommersiella lokaler i centrum var 8st. i mars år 2017, vilket ger en vakansgrad på 13%. Det är visserligen en procentuell förbättring sedan maj 2016 då vakansgraden låg på 18%, men många av de vakanta lokalerna ligger i A-lägen vilket förstärker känslan av tomma lokaler.

Utöver vakanser för kommersiella lokaler finns också vakanser för kontorslokaler, vilket inte mäts inom BID-projektet.

Det är situationen för efterfrågan och utbud vid olika tillfällen som blivit avgörande för hur verksamheter i centrum har lokaliserats. Symptomen för det är bl. a. ickekommersiella verksamheter och kommunala verksamheter i bra affärlägen. Några affärslokaler är uthyrda till föreningsverksamheter eller verksamheter med låg besöksfrekvens.

Både befintliga och potentiella butiks innehavare har påpekat att Orsa centrum har brist på lämpliga lokaler. Fastighetsägarna har problem med att matcha efterfrågan gällande synlighet, tillgänglighet, lämplig ytor och utformning.

Till de allvarliga fastighetsproblemen hör misskötta eller förfallna fastigheter, tex vid infarten där man möts av det söndervittrade stadshotellet, som också ligger i blickfånget för tågresenärerna.

BID-Orsa centrum gör löpande påtryckningar och kontroller rörande yttre fastighetsunderhåll.

I mars 2017 noterades 18 fall av iögonfallande brister. Antalet fall har dessvärre ökat totalt sett, även om vissa underhållsinsatser utförs.

*Bild 16: Klotter på husfasad.
Foto Joakim Larsson.*

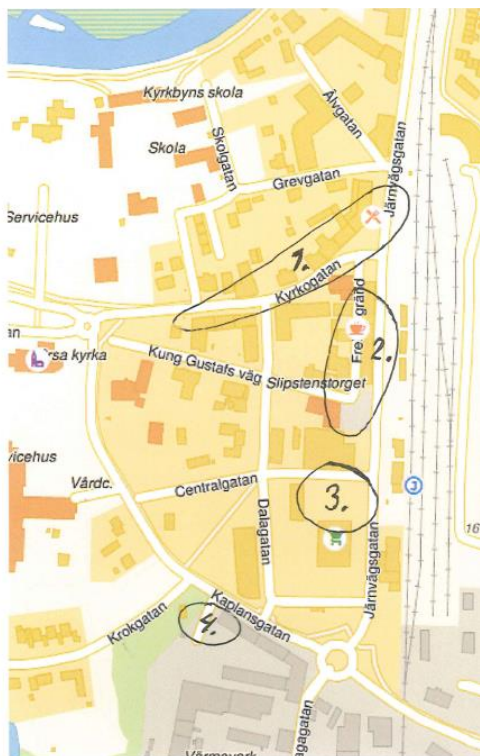
*Bild 17: Svårtillgänglig lokal.
Foto Joakim Larsson.*

Bild 18: Vittrade Stadshotell. Foto Joakim Larsson.

6. Område för område

Stadsbilden och arkitekturen i Orsa centrum återspeglar olika tidsepoker och utvecklingssteg i Orsas historia. Det har gett Orsa en utspridd och fragmenterad stadskärna med antydning till fyra kluster för utbudet:

*Kluster 1:
Kyrkogatan och norra delen av Järnvägsgatan.*

*Kluster 2:
Frelins Gränd, baksidan mot Järnvägsgatan, Kung Gustavs väg och Slipstenstorget*

*Kluster 3:
Gröna Torget.*

*Kluster 4:
Södra delen av Kaplansgatan.*

Bild 19: Antydning till fyra kluster inom BID-Orsa centrum.

Kluster 1: Kyrkogatan och norra delen av Järnvägsgatan

Här finner man mycket av den äldre stadsbilden, med ambitiösa affärshus från sekelskifte och tidstypiska hus från 50-tal, varav några med neonskyltar, exempelvis Daisy's och "Ohlsénshuset". I området finns idag restaurang Akropolis och det relativt nyöppnade Ezel Livsmedel, vilka är bland de få näringsställen som har öppet under kvällar och helger. Ur handelssynpunkt lider området brist på genomfartstrafik och synlighet och flera av de gamla affärshusen är dåligt anpassade för dagens krav inom handel. Exempelvis har flera av butikslokalerna trappsteg från gatan, vilket försämrar tillgängligheten.

Kluster 2: Frelins Gränd, baksidan mot Järnvägsgatan, Kung Gustavs väg och Slipstenstorget

Frelins Gränd från år 1984 var tänkt som en mysig gågata med handel, men gatan har varit kommersiellt svårutvecklad, bl. a. på grund av bristande tillgänglighet och synlighet. Några av butikerna på Frelins Gränd har försökt lägga sina entréer mot baksidan och den trafikerade Järnvägsgatan, men flera av lokalerna på Frelins Gränd är byggda med baksidor mot Järnvägsgatan vilket gör ett helhetsintryck av bakgator från båda sidorna. En säsongsstängd restaurang och ett övergivet diskotek bidrar till att ge kvarteret en känsla av övergivenhet, se följande sida. På Slipstenstorget ser man statyn "Korpral Gifting" som påminner om vad denne soldat har yttrat till sin överordnade år 1894: "Orsa kompani lovar ingenting bestämt".

Från Slipstenstorget utgår Kung Gustavs väg som öppnades för gångfartsområde år 2014. Returbutiken på Kung Gustavs väg lovordar den tillgänglighetsförbättring som gångtrafikområdet gav.

I samband debatten om gågatan konsulterade näringslivskontoret organisationen Svensk Handel som gav följande råd till Orsa kommun:

”Tillgänglighet är A- och O för handeln och man ska undvika gågator på små orter.

Gångator bäddar för externhandel och det är de familjeägda butikerna som får det svårast. De har små marginaler och när det försvinner tio procent av handeln från centrum så förlorar de sin marginal.

Ju mindre ort, desto närmare butiken vill man parkera”.

*Bild 20: Entré mot gågatan Frelins Gränd.
Foto Joakim Larsson.*

*Bild 21: Bakdörrar mot Järnvägsgatan.
Foto Joakim Larsson.*

*Bild 22: Övergivet disco på Frelins Gränd.
Foto Joakim Larsson.*

*Bild 23: Staty föreställande Korpral Gifting.
Foto Joakim Larsson.*

Kluster 3: Gröna Torget

Området omkring Gröna Torget är den mest besöksfrekventa delen av centrum, med störst koncentration av utbud. Här finns Coop Konsum, Systembolaget, apotek, färghandel, pizzeria, trafikskola och blomsteraffär, och dessa butiker huserar i tidstypiska byggnader från 60- och 70-tal.

I folkmun kallas torget för "Konsumparkeringen" vilket är mer beskrivande eftersom de grön inslagen förvandlades till parkeringsplatser i centrumreoveringen år 2014.

Det gamla stationshuset, som numera är Bed & Breakfast, skänker någon särprägel på området som i övrigt kan upplevas identitetslöst.

*Bild 24: Gröna Torget (Konsumtorget) i kluster 3.
Foto Joakim Larsson.*

*Bild 25: Saluhallen från Kaffestugan i kluster 4.
Foto Joakim Larsson.*

Kluster 4: Södra delen av Kaplansgatan

Här finns bl.a. Saluhallen i Orsa, Orsa kaffestuga och restaurang Byrackarn.

Här har näringsställena nytta av synligheten och tillgängligheten från genomfartstrafiken på Kaplansgatan. Det är ett kommersiellt intressant läge, som dessvärre är dåligt anpassat för parkering och fotgängare.

Dessa fyra kluster och stadsdelar innebär att det relativt begränsade utbudet och besöksflödena i Orsa centrum är utspritt över ett alltför stort område, vilket är en nackdel ur handelssynpunkt. Turistbyrån får ofta frågan om var centrum egentligen ligger.

7. Övrigt om nuläget för Orsa centrum

Besökare till Orsa centrum kommer att finna ca. 400st. allmänna och avgiftsfria parkeringsplatser varav ca 20st. för rörelsehindrade, 2st. med laddstolpar för elbilar, ett tiotal för MC och 3st. större platser för husbilar. Hela Orsa är fritt från trafikljus och det är sällsynt med bilköer.

Sedan årsskiftet 2016/2017 har hela stadskärnan kommunalt stadsnät/fibernät och några av verksamheterna erbjuder fri Wi-Fi till besökare, bl.a. Kulturhuset och Turistbyrån.

Från det senaste centrumreoveringsprojektet år 2014 rapporteras följande "inkörningsproblem":

- Alltför höga trottoarkanter vilket skapar besvär för bland annat rörelsehindrade.
- Brister inom skyltningar och markeringar.
- Klagomål på att de nya parkeringsrutorna är för små.
- Klagomål på att det gröna intrycket blev färre efter centrumreoveringen 2014.
- Offentliga toaletter är dåligt anpassade för rullstolar.

Kollektivtrafik

Orsa busstation ligger i södra delen av centrum och härifrån utgår kommunal och länsamordnad busstrafik till byarna, till skidanläggningen i Grönklitt och mot Mora, Östersund, och Edsbyn.

Under perioden januari 2017-augusti 2017 testar företaget Inlandsbanan pendeltågtrafik mellan Orsa och Mora och de fyra första dagarna noterades 188 resenärer vilket räknas som "succé".

Pendeltåget ger ett tillskott till besöksflödet i Orsa eftersom stationen ligger inom stadskärnan.

Järnvägen används också för gles rälsbusstrafik, där Orsa är den näst sydligaste stationen på Inlandsbanan, med Mora som ändstation. Taxiservice finns tillgängligt i Orsa, dock med beställningstid.

Skytning och information

Orsa kommun ansvarar för allmän skytning i centrum inklusive trafikskytning.

Hänvisningsskyltar finns på tre platser i centrum, se bild 26. Det finns välkomstskyltar till centrum från tre håll, som visar serviceutbudet och upplyser om gratis parkering i centrum, se bild 27.

Efter E45, utanför centrum, finns välkomstskyltar till Orsa och dessa används bl.a. för att annonsera om evenemang.

I samband med centrumrenoveringsprojektet år 2014 gjordes en utrensning av gamla affischeringsytor och skyltar. BID-Orsa centrum kommer våren 2017 att föreslå till kommunstyrelsen att besluta om nya affischeringsytor.

Vad gäller den kommersiella skytningen så har BID-projektet noterat stora behov av reglering.

I nuläget syns en vildvuxen flora av gatupratrare och flera inaktuella butiksskyltar och ett av delprojekten för BID-Orsa centrum är implementeringen av skyltprogram för Orsa, se stycke 9.

Bild 26: Hänvisningsskylt på Byxtorget.
Foto Joakim Larsson.

Bild 27: Välkomstskylt till centrum västerifrån.
Foto Joakim Larsson.

Bild 28: Vildskyltning med gatupratrare.
Foto Joakim Larsson.

Bild 29: Vildskyltning med gatupratrare.
Foto Joakim Larsson.

Renhållning, ordning och säkerhet

Den offentliga renhållningen är uppdelad mellan det kommunala renhållningsbolaget NODAVA AB och Trafikverket. Under vintertid är röjning av cykel och gångvägar i centrum prioriterat.

Under sommarsäsongerna har kommunen samarbete med föreningslivet för städning av gator. Affärsidkarna har tagit upp problemet med missbrukare som stundtals uppehåller sig i centrum och vars verksamhet kan bidra till nedskräpning och försämrat intryck.

Vardagsbrottslighet i form av skadegörelse, klotter och annat förekommer i Orsa centrum och detta sker oftast under helger och nätter.

Vad gäller trafiksäkerhet finns följande anmärkningar:

- Bristande målning av övergångsställen.
- Brist på övergångsställe till saluhallen och kaffestugan, se bild 30.
- Bilförare är dåliga på att lämna företräde vid övergångsställen.
- Trafikreglerna på gångfartsområdena respekteras dåligt.

Större evenemang i centrum kräver extra vakthållning. Det gäller exempelvis Orsayran då ordningsvakter patrullerar gatorna.

Bild 30: Trafikfarlig övergång till saluhallen och kaffestugan. Foto: Joakim Larsson

Bild 31: Gångtrafikområdet. Foto Joakim Larsson.

8. Vision för BID-Orsa centrum

I visionsformuleringen utgår BID-Orsa centrum från den kommunala utvecklingsplanens vision som är följande:

Orsa är en naturnära plats där folk trivs och vill bo. Våra verksamheter håller hög kvalitet och det känns tryggt att använda sig av dem. Vårt rika och mångsidiga kulturliv har grundat vårt goda rykte som musikkommun. Vi har en tydlig roll i arbetet med att utveckla regionen. Orsa har korta beslutsvägar och krånglar inte till saker. Det gör oss väl förberedda att möta samhällets förändringar utan att tappa hållbarhetstänkandet. Vi har ett välmående näringsliv som är attraktivt för både tjänsteföretag och producerande företag. Vi är en av landets mest kända turistorter. Detta har blivit möjligt genom ett fantasirikt och nyfiket förhållningssätt, präglat av humor och en gnutta galenskap.

Utifrån denna vision arbetar BID-Orsa centrum utifrån följande vision:

Orsa har en attraktiv stadskärna, som bidrar till att Orsa upplevs som en trivsamt plats att leva i, verka i och besöka.

9. Målsättningar och insatser

De möten som projektet arrangerat har gett ett stort antal utvecklingsidéer för centrum, men BID-projektet och affärsplanen har en begränsad budget i tid och pengar och därför har det varit nödvändigt att göra en prioritering av delprojekt och insatser.

Målen, delprojekten och insatser i affärsplanen är formulerade utifrån en workshop som BID-Orsa centrum arrangerade den 30 augusti 2016 tillsammans med deltagande intressenter.

Vid detta tillfälle gjordes en viktning av de beskrivna utmaningarna och möjligheterna från nulägesanalysen och en prioritering av de första delprojekten och insatserna. Målet för- och arbetet med att förtydliga Orsas identitet i centrumkärna var det förbättringsområde som fick högst prioritet. I Stycke 11 finns en lista på insatser som ännu inte är beslutade och planerade som BID-insatser.

Mål 1: Förstärkt och förtydligad identitet för centrum

Nulägesanalysen visar en stadskärna vars historia väntar på att bli berättad. I mars år 2017 fanns det endast 1st. plats i centrum som hade en berättande skylt. BID-Orsa centrum kommer att förbättra detta genom delprojekt 1, *Storytelling*. Deltagande intressenter i detta projekt är främst Orsa kommun och den ideella organisationen Orsa Grafikverkstad, se även finansiering stycke 12.

Delprojekt/insatser	Tidplan
Delprojekt 1: Storytelling: 15st. designade skyltar i gaturummet med bilder och berättande information samt faktabok om Orsa centrum historia: <i>Orsa- ett sekel i centrum (och lite till)</i> .	Invigning och publicering den 6 juni 2017. BID-Orsa centrum kommer att bjuda på stadsvandringar under nationaldagen.

Mål 2: Vackrare centrum- och minskad upplevelse av förfall

BID-Orsa centrum gör löpande uppföljningar av stadskärnans utveckling och senaste kontrollen per mars år 2017 visade 18 st. fall av bristande yttre fastighetsunderhåll. Nulägesanalysen har också noterat 3st. inaktuella butiksskyltar, vildvuxen användning av gatupratare för kommersiella verksamheter och överhuvudtaget brist på dokumenterade och accepterade riktlinjer för skyltning. Fram till mars 2017 pågår samråd med handeln angående skyltprogram för hela Orsa. Handlarna har också efterfrågat en allmän och centralt placerad affischeringsyta. Ansvar för påtryckningar rörande yttre fastighetsunderhåll ligger i nuläget inom BID-projektledningen och inom Orsa kommun. Vissa av ärendena sköts inom ramen för kommunens myndighetsutövning. I november 2016 gjorde BID-Orsa centrum en överenskommelse med en fastighetsägare om kommunal nedmontering och förvaring av ett flertal inaktuella skyltar.

Delprojekt/insatser	Tidplan
Delprojekt 2: Skyltprogram (för hela Orsa kommun) som bl.a. reglerar användning av gatupratare.	Implementeras 2017
BID-Orsa centrum, projektledningen, skriver tjänsteutlåtande för ny affischeringsyta i centrum.	Beslut i kommunstyrelsen under våren 2017.
Påtryckningar på fastighetsägare.	Löpande.
Kommunal förvaring av inaktuella fasadskyltar	1 insats genomförd november 2016.

Mål 3: Orsa centrum är en attraktiv plats att verka på

Ett av kommunens viktigaste mål är att förbättra företagsklimatet och nå plats 100 i Svenskt Näringslivs kommunranking. Kommunens ranking för år 2016 var 263. För att nå målet har Orsa kommun gjort en handlingsplan tillsammans med de lokala företagarna och organiserat projektet "Orsa topp 100".

Ett av de viktigaste förbättringsområdena är kommunens löpande dialog med de lokala företagarna. Nulägesanalysen för BID-Orsa centrum har noterat bristen på organiserad sammanhållning i centrum, vilket också gör det svårt för kommunen att föra dialog med verksamhetsinnehavare i centrumfrågor. BID-Orsa centrum skall organisera verksamhetsinnehavare i en ekonomisk förening som kommer att bli juridisk person för- och ett forum för samverkan inom näringslivet och mellan kommunen och näringslivet. Detta innebär också att kommunens roll som ägare och organisatör för BID-Orsa centrum fasas ut och att de icke-offentliga verksamheternas ansvar för- och finansiering av BID-Orsa centrum kommer att öka, se stycke 12.

Deltagandet, ägarskapet och styrelsen för den ekonomiska föreningen bör återspegla intressenterna för Orsa centrum, vilket innebär aktörer från handel, fastighetsbolag övriga verksamheter.

Kommunen kommer att sammankalla föreningen, delta i föreningens arbete och på olika sätt bidra till finansiering, se stycke 12. Dock kan kommunen inte, av legala skäl, vara delägare.

Till de övriga, ännu inte beslutade insatserna, hör en årlig enkät som mäter utvecklingen för företagsklimatet i centrum.

Delprojekt/insatser	Tidplan
Delprojekt 3: Etablera BID-Orsa centrum som ekonomisk förening.	2017

Ökad aktivitet i centrum som "output"

Enligt Svenska Stads kärnor är handelsetablering en output från faktorer som platsens attraktivitet och att det finns flöden av människor.

Svenska Stads kärnor: "Förr tänkte man att ju fler butiker det finns i städerna, desto mer handel blir det. Nu tänker man besöksfrekventa verksamheter och attraktiva platser- då kommer handel dit".

Det innebär att de åtgärder som beskrivits ovan för att förtydliga identiteten och göra centrum vackrare på sikt väntas bidra till ökad aktivitet i centrum.

Under år 2017 kommer kommunen inom ramen för projektledningen att behålla ansvaret för löpande mätningar av vakanslägen och andra nyckeltal och därefter väntas mätningarna bli en del av verksamheten för den ekonomiska föreningen BID-Orsa centrum.

10. Organisation av BID-Orsa centrum

BID-Orsa centrum är från början och i nuläget organiserat som ett kommunalt projekt.

Delprojekt 3 presenterar planen att fasa över det kommunala projektet till en ekonomisk förening som ägs av deltagarna i BID-Orsa centrum, se stycke 9.

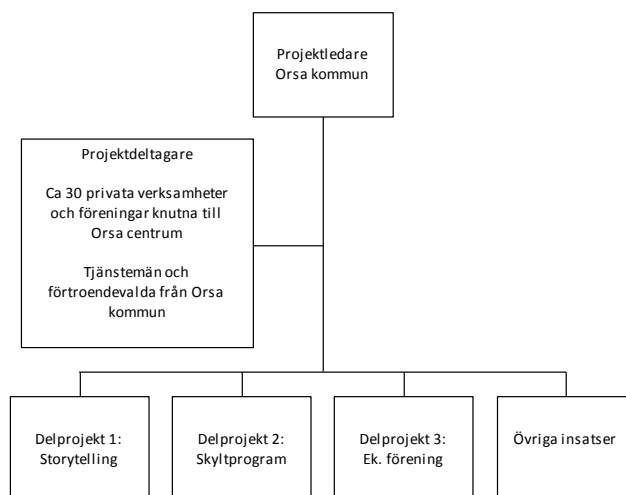

Bild 32: Organisation av BID-Orsa centrum i nuläget.

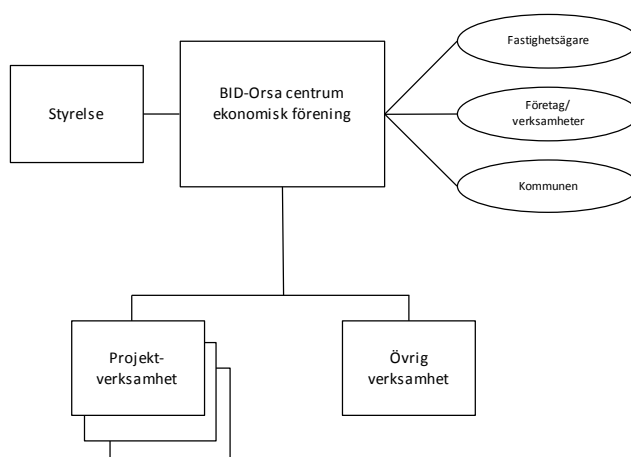

Bild 33: Framtida organisation av BID-Orsa centrum.

11. Övriga insatser

Nedan beskrivs projektidéer och insatser för centrum som förts fram under projektet, och som inte blivit beslutade, organiserade eller finansierade som BID-insatser, men som skulle kunna bli nya delprojekt inom BID-Orsa centrum. Nya delprojekt förutsätter dock politiska beslut om projektbudget och resurser från kommunen, och att BID-Orsa centrum kan förankra engagemang för insatserna från övriga intressenter.

- Öka de gröna inslagen i centrum. Eventuellt i form av sk. mikroparker.
- Färdigställa offentliga utsmyckningskoncept för stadskärnan, som bordlagts i väntan på ny organisation och bemanning.
- Främja och koordinera evenemang och aktiviteter i centrum som skapar besöksflöden och underlag för handel.
- Marknadsföra centrum. En efterfrågad insats från näringslivet är att byta ut nuvarande infartstavlor efter E45 till digitala tavlor för att kunna göra daglig marknadsföring av aktiviteter i Orsa och i centrum. Frågan behöver föras in i planeringen för ny dragning av E45.
- Satsa på belysning av fasader och utsmyckningar för att leda blickarna mot sådant som är vackert i stadskärnan.
- Anlägga övergångsställe och möjligen vägbulor för att skydda besökare till Saluhallen och Kaffestugan.
- Förbättringsmåla övergångsställen.
- Förstora p-rutor.
- Skridskobana i centrum, vilket var det förslag som vann första pris i Centruminvigningens förslagslåda år 2014.
- Satsning på språköversättningar för utländska turister.
- Synkroniserade öppettider.
- Årlig enkät som mäter företagsklimatets utveckling i centrum
- Synkronisera BID-Orsa centrum och affärsplanen i det pågående arbetet med den kommunala översiktsplanen.
- Bidra till de strategiska besluten rörande disponering av områden och fastigheter i centrum.

12. Finansiering av BID-Orsa centrum

Den kommunala budgetramen för BID år 2017 är 250tkr i omkostnader och en ram för arbetstid som i februari år 2017 kunde uppskattas till minst 900 timmar, eller motsvarande en halvtid för år 2017 för projekt- och delprojektledning och minst 200 timmar för produktionstid i delprojekt.

I projektledningen ingår planering, delprojektledning, kontakter med BID-deltagare, projektadministration, kommunikation, representation, mätningar, research, upphandlingar och sammanställning av nulägesanalyser och planer. Projektledningen fram till maj 2017 beräknas omsätta 350 timmar.

För delprojekt 1-3 beräknas >200 timmar i kommunal delprojektledning, >200 timmar i produktionstid och 50tkr i omkostnader. Delprojekt 1 *Storytelling* kommer delvis att finansieras genom bokförsäljning. Återstående kommunal budget och kommunal projektledningstid kan användas för nya delprojekt och övriga insatser.

Affärsplans tidshorizont är begränsad till år 2017 eftersom den kommunala finansieringen efter 2017 är beroende av politiska beslut och eftersom övriga intressenters bidrag efter 2017 är svåra att uppskatta. Projektet Scandinavian Heartland medfinansierar 25% av projektkostnaderna för BID-Orsa centrum under projekttiden fram till 31 januari 2018, upp till en nivå om 47 650 Euro/437tkr.

Affärsplanen för BID och delprojekt 3 innebär att fastighetsbolag, kommersiella verksamheter och föreningar skall ta mer ansvar för finansiering och resurser i form av tid, pengar och insatt kapital.

BID-Orsa centrum har möjlighet att söka extern finansiering utöver den kommunala.

En möjlighet är utvecklingsmedel för sk. Leaderprojekt via Jordbruksverket, från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden.

Orsa kommun beslutade år 2016 om samfinansiering av ett Leaderprojekt *Mångfald i centrum* om 900tkr.

Denna samfinansiering förutsätter dock medfinansiering från Dalälvarnas utvecklingsområde, som beslutar om projektmedel för Leaderprojekt. Förutsättningarna för att finansiera BID med Leader väntas öka när BID blir ekonomisk förening med diversifierat ägande.

Insats/delprojekt	Part	Bidrag i pengar	Bidrag i tid
Projektledning för år 2017	Orsa kommun	Projektomkostnader totalt 250tkr för 2017	700 timmar, exklusive delprojektledning
Delprojekt 1: Storytelling	Orsa kommun	ca. 25tkr, efter intäkter från bokförsäljning	>200 timmar 2017 Kommunal produktionstid
Design av skyltar	Orsa Grafikverkstad		80 timmar 2017
Delprojekt 2: Kommersiellt skyltprogram (Projektledning)	Orsa kommun	ca. 25tkr	>80 timmar 2017 kommunal delprojektledning
Delprojekt 3: BID-Orsa centrum som ekonomisk förening	Orsa kommun		>120 timmar 2017 kommunal delprojektledning
	Delägare/medlemmar	Insats medlemmar	Ca 80 timmar 2017

13. Risker för BID-Orsa centrum

BID-projektet är från början ett offentligt och kommunalt projekt.

Verksamhetsinnehavarna i BID-området har kännedom om projektet, men inställningen har sedan projektstarten varit fördelad på en skala från intresserad till sval när det kommer till konkreta insatser som kräver tid eller ekonomiska bidrag.

Ca. 30 st. av verksamheterna i centrum har bidragit till projektet genom att närvara på projektmöten och i delprojekt. Övriga verksamheter, ca 40st, inom det tänkta BID-området är av olika skäl inte engagerade i projektet. En andel av dessa verksamheter är icke-kommersiella verksamheter eller verksamheter med svag marknadsmässig koppling till centrumkärnan.

En stor del av de kommersiella verksamheterna inom Orsa centrum har låga omsättningssiffror och låg vinstmarginal, vilket i sig är begränsande för vilka engagemang man ger sig in i. Risken med bristen på engagemang kommer BID-Orsa centrum att hantera genom att inledningsvis prioritera insatser där det finns engagemang och där det relativt snabbt kan levereras konkreta nyttoeffekter.

Projektet kommer under åtminstone år 2017 att vara beroende av kommunal projektledning, men det finns en risk för att resurserna för BID-projektledning prioriteras ner. Det skulle bl.a. innebära förseningar i delprojekten och att de synliga effekterna av projektet blir mindre. Denna risk kan delvis hanteras genom att affärsplanen kommuniceras till politik och ledning för Orsa kommun.

14. Organisationer som deltagit i arbetet med BID-Orsa centrum

- Grönklittsgruppen, turismföretag
- Happy Homes, färghandel
- Röda Kvarn, ideell biograf
- Coop Konsum Orsa
- Livsinvest, fotvårdsklinik
- Stationshuset i Orsa, Bed&Breakfast
- Siljan turism, destinationsbolag
- Visit Orsa, ideell organisation för turism
- Orsa STF Vandrarhem
- Kola Productions, foto/filmstudio
- Apotek Hjärtat
- Bäckmans Trivialiebutik, vinylbutik & resebyrå
- Hellzephyrs musik, musikaffär
- Returbutiken, Second Hand-butik
- Frisörvillan
- Hårteamet
- Miniklippet, frisör
- Orsakullan, souvenirbutik
- Orsa Kaffestuga
- Orsa Optik
- Propert Management, fastighetservice
- Djurläkaren, djuraffär & veterinär
- Orsa Fiskecenter, fiskeredskapsbutik
- Kaptens Motor, bilverkstad
- Orsabostäder, kommunalt fastighetsbolag
- F7, regionalt företagsrådgivningsprojekt
- Korpen Orsa, idrottsförening
- Polisen
- MD Trafikskola
- Möstergossen, konstnär
- Monika Wennergren, konstnär
- Orsa Grafikverkstad, förening
- Orsayran, evenemangsförening
- Orsa kommun

Dessutom förtroendevalda från Orsa kommun och kommunens bolag.

15. Kontaktuppgifter

Affärsplanen är sammanställd av Joakim Larsson, projektledare för BID Orsa centrum.

Joakim Larsson

Service och utveckling, Orsa kommun

Box 23

794 21 Orsa

joakim.larsson@orsa.se

Tfn: 0250-55 21 14